

**ВІДГУК
ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА
кандидата економічних наук, доцента
БАБАН Тетяни Олександрівни**

на дисертаційну роботу Казьмір Валентини Анатоліївни на тему
«Організаційно- економічний механізм функціонування ринку зерна», подану
на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю
08.00.03 – економіка та управління
національним господарством.

1. Актуальність теми дисертаційного дослідження

В сучасних умовах, коли понад 10 % ВВП України формується за рахунок продукції агросектору, однією з головних передумов стабільного функціонування національної економіки, запорукою її сталого розвитку та відповідно стратегічним завданням, є пошук ефективних науково-практичних рішень, які забезпечать реалізацію наявних і потенційних можливостей агросектору на принципах і з використанням методів інноваційних стратегій.

У структурі агросектору України провідне місце посідає зерновий підкомплекс, який визначає складові продовольчої, екологічної, і, в такий спосіб, національної безпеки України. Функціонування зернового підкомплексу України впливає на динаміку валютних надходжень від експорту, так як останніми роками Україна входить до п'ятірки лідерів на світовому ринку зерна. Зерновий підкомплекс безпосередньо забезпечує рівень добробуту населення країни.

Підвищення ефективності та забезпечення динамічного розвитку зернового підкомплексу, в реаліях сьогодення, здатний сформувати симбіоз взаємодії ринкових важелів, важелів державного впливу на перебіг процесів на зерновому ринку. Означений симбіоз втілюється у сучасному організаційно-економічному механізмі функціонування ринку зерна. У процесі формування організаційно-економічного механізму вітчизняного ринку зерна було визначено його основні суб'єкти, їх функції та принципи взаємодії, водночас сучасний стан зернового підкомплексу (необхідність подальшого підвищення конкурентоспроможності зерна на світовому ринку при одночасній стабілізації обсягів його виробництва на рівні 65-70 млн тонн і відновлення родючості ґрунтів, впровадження ґрунтозахисних технологій, збільшення норм внесення органічних і мінеральних добрив на 1 га посіву, раціональне розміщення зернових культур по регіонах країни відповідно до природно-економічних умов, підвищення доходів зерновиробників) і світові виклики (волатильність сировинних ринків, диверсифікація експортних потоків або втрата традиційних ринків збуту, пандемії) зумовлюють необхідність пошуку векторів удосконалення наявного організаційно-економічного механізму.

Визначення векторів удосконалення організаційно-економічного механізму потребує глибокого наукового осмислення, теоретичного обґрунтування і подальшої прикладної апробації, що у сукупності зумовлює наукову та практичну актуальність обраної теми дисертаційного дослідження.

2. Зв'язок теми з державними чи галузевими науковими програмами та пріоритетними напрямками розвитку науки і техніки

Наукова важливість теми підтверджується зв'язком дисертаційного дослідження з тематикою наукових розробок Вінницького національного аграрного університету за темами: «Розробка економічної моделі виробництва біогазу з різних видів сировини та різних потужностей біогазових етапів та установок» (номер державної реєстрації 0120U100992 12.2019-12.2020 рр.) та «Інформаційні ресурси формування механізму економічної безпеки підприємства для цілей управління в конкурентному середовищі» (номер державної реєстрації 0119U100043, 2019 2023 рр.) в межах яких, умотивовано особливості, економічний зміст та напрями удосконалення інформаційної підтримки організаційно-економічною механізмом функціонування ринку зерна й методичні підходи до технології оцінювання результативності організаційно-економічного механізму функціонування ринку зерна. Результати наукових досліджень відображені у розділах наукового звіту із зазначеної теми, підготовлених дисертантом індивідуально.

3. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність

Наукові положення, висновки і рекомендації Казьмір Валентини Анатоліївни мають належний ступінь достовірності та наукової обґрунтованості, що підкріплюється узагальненням і аналізом теоретико-практичного досвіду з питань організаційно-економічного механізму функціонування ринку зерна, а також великого масиву статистичних матеріалів і інформаційних джерел. Автором дисертації чітко визначені і логічно сформовані мета дослідження та завдання наукового дослідження, що відзначається послідовністю та виваженістю викладеного матеріалу у розділах.

Структура дисертаційного дослідження відтворює основні наукові положення дисертантки, висновки є переконувачими, як з наукової так із практичної точки зору. Сформульовані елементи наукової новизни відтворюють високий рівень теоретичного та консеквентного розроблення здобувачем основних аспектів наукового дослідження.

Теоретичну основу дисертаційного дослідження набули наукові праці провідних вітчизняних і іноземних вчених, що займалися проблематикою організаційно-економічного механізму функціонування ринку зерна, визначенням його ролі й значення у відповідності реальним потребам.

Дисертанткою, із застосуванням теоретичних підходів до дослідження економічних процесів, в історично-логічній систематичності

опрацьовано питання, щодо визначення сутності дефініції «ринок», «аграрний ринок», «зерновий ринок», «організаційно-економічний механізм функціонування ринку зерна»; узагальнення й формалізації для виявлення особливостей формування організаційно-економічного механізму функціонування ринку зерна; використанням системно-функціонального підходів до визначення й уточнення завдань, принципів організаційно-економічного механізму функціонування ринку зерна; уживанням економіко-математичних методів для виявлення тенденцій зернового ринку; оцінки результативності організаційно-економічного механізму функціонування ринку зерна; розкриття засад удосконалення організаційно-економічного механізму функціонування ринку зерна.

На цьому поглибленому фундаменті автором досліджено пріоритетні напрями розвитку зернового ринку. Крім того, опрацьовано методичні підходи до модернізації організаційно-економічного механізму функціонування ринку зерна.

Варто також відзначити велике використання сукупності методів дослідження у даній роботі, а саме абстрактно-логічного, графічного, синтезу систем, системно-структурного та компаративного аналізу, економіко-математичного моделювання, інтегральної та експертної оцінки, систематизації, групування та економіко-статистичні методи.

Достовірність одержаних результатів дослідження, висновків і рекомендацій, що містяться в дисертаційній роботі Казьмір В.А. є достатньою. Наукова проблема, досліджена дисертанткою, ґрунтується на аналізі законодавчих і нормативно-правових актів з питань організаційно-економічного механізму функціонування ринку зерна, статистичних і аналітичних матеріалів міністерств та відомств України, Державної служби статистики України, статистичної та фінансової звітності учасників зернового ринку, наукових розробок, монографій та публікації вітчизняних і зарубіжних дослідників. Достовірність наукових висновків і рекомендацій підтверджена і їх практичним впровадженням у діяльність державних органів влади, учасників зернового ринку, банків та страхових компаній, а також публікацією матеріалів дослідження у фахових наукових виданнях, виступах на всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях. Висновки і пропозиції, які наведені у дисертаційному дослідженні повністю відповідають поставленій меті та завданням, розкривають суть даної роботи, яка має потрібну апробацію.

4. Основні наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані у дисертації, їх новизна.

Положення наукової новизни, сформульовані та умотивовані в дисертаційній роботі Казьмір Валентини Анатоліївни розкриваються оригінальністю наукових підходів до вирішення поставлених в процесі дослідження задач, що дає підстави зазначити про особистий внесок автора у вирішення важливої наукової проблеми щодо удосконалення організаційно-економічного механізму функціонування ринку зерна та розширення практики їх використання у аграрній сфері. До найбільш вагомих наукових

положень, висновків і рекомендацій, які відзначаються новизною, науковою та практичною значущістю, варто віднести наступні положення:

Вагомим здобутком автора є розвинутий науковий підхід до ідентифікації результативності організаційно-економічного механізму функціонування ринку зерна на основі капсульного підходу з врахуванням квалітативності, специфіки ринку зерна та економічних, ресурсних, комунікаційних, фінансових і інформаційних можливостей та обмежень у певному часовому горизонті.

Слід відзначити обґрунтований автором концептуальний базис щодо розробки пакету сценаріїв стратегічного розвитку ринку зерна на основі варіативного моделювання з виокремленням окремих проєктів, дорожніх карт, капсульних моделей бізнесових процесів тощо, які опираються на якісні судження різних експертів, формалізовані кількісні індикатори, варіативне прогнозування, математичне моделювання.

Заслуговують на увагу удосконалені методичні підходи до розбудови організаційно-економічного механізму функціонування ринку зерна, враховуючи його сутнісні характеристики, особливості, ключові етапи, задля посилення існуючих точок росту, нарощення конкурентних переваг та використання потенціалу і нових експортних можливостей.

Цікавим у науковому контексті вважаю умотивоване теоретичне підґрунтя щодо структуро-логічної моделі організаційно-економічного механізму функціонування ринку зерна з використанням когнітивно-евентуального підходу, який дозволяє виявляти взаємозв'язок усіх субсистем організаційно-економічного механізму функціонування ринку зерна, управляти подіями, виявляти вплив різноманітних чинників, має цільову спрямованість, дає змогу здійснити декомпозиційну діагностику та використовувати форсайтні технології.

Практичний інтерес представляє запропонований автором методичний інструментарій щодо інформаційної підтримки організаційно-економічного механізму функціонування ринку зерна із застосуванням сучасних меседжерів, цифрових платформ, GPS-систем, 3-D друку, хмарних технологій, робототехніки, дронів, блокчейну, супутникових знімків, біосенсорів, елементів штучного інтелекту, Big Data, соціальних мереж.

Заслуговують на підтримку уточнені здобувачем наукові положення щодо конститутивних атрибутів, особливостей та необхідних умов ефективного функціонування ринку зерна, які включають формування необхідного стабільного і сприятливого нормативно-правового поля; формування системи державного регулювання та дієвої підтримки виробництва зерна через механізми виваженої цінової політики, розвиток агрострахування, сприятливої фіскальної, митної, кредитної, інвестиційної політики; стимулювання інноваційних технологій для вирощування зерна та насіння; удосконалення ланцюгів товарного транзиту зерна тощо.

Оригінальною є система критеріїв та індикаторів ідентифікації результативності організаційно-економічного механізму функціонування ринку зерна яка враховує: основні бізнес-процеси, організаційні взаємодії, логістичні, комунікаційні, транспортні ланцюги та специфіку

зерновиробництва та включає три групи індексів: адаптивності, зрілості, гнучкості.

Актуальним є запропоновані автором науково-прикладні рекомендації щодо альтернатив розвитку організаційно-економічного механізму функціонування ринку зерна, з використанням нечіткого когнітивного моделювання FuzCogMap та засобів Fuzzy Logic Toolbox на основі MatLab – простору.

5. Оцінка змісту дисертації, її завершеність загалом

Дисертаційна робота виконана згідно вимогам МОН України, за своєю структурою логічно побудована та відповідає змісту, складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Робота містить 36 таблиць, 62 рисунки, 28 формул та 19 додатків на 35 сторінках. Список використаних джерел налічує 213 найменувань.

6. Повнота викладу основних результатів дисертації в опублікованих працях

Основні положення та результати наукових досліджень, виконаних Казьмір Валентиною Анатоліївною і покладених в основу дисертаційної роботи, апробовані та схвалені на всеукраїнських і міжнародних науково-практичних конференціях, семінарах, форумах. Провідні наукові ідеї, постулати та здобутки дисертації, запропоновані висновки і пропозиції, належать особисто автору. За результатами та висновками дисертаційного дослідження автором опубліковано 25 наукових праць, з яких 2 статті у періодичних міжнародних наукових виданнях інших держав та 7 статей у наукових фахових виданнях України, з них 7 включених до міжнародних наукометричних баз даних та 16 тез наукових доповідей.

7. Наукове значення дисертаційної роботи

Теоретична та практична значимість дисертаційного дослідження полягає у обґрунтуванні теоретико-методичних засад і розробці практичних рекомендацій які в сукупності розв'язують важливу наукову проблему щодо удосконалення організаційно-економічного механізму функціонування ринку зерна.

8. Значимість дослідження для науки і практики, впровадження наукових результатів, напрями їх подальшого використання

Обґрунтовані в дисертації Казьмір Валентини Анатоліївни теоретико-методологічні аспекти, методичне забезпечення та науково-практичні підходи мають відповідний рівень і в цілому формують достатнє наукове підґрунтя даної наукової роботи. Практична цінність результатів дослідження визначається у розробленні автором положень, пропозицій і рекомендацій, що створюють теоретико-методичний основу для удосконалення організаційно-економічного механізму функціонування ринку зерна. Отримані наукові результати дисертаційної роботи знайшли практичне використання в діяльності Департаменту агропромислового розвитку,

екології та природних ресурсів Вінницької облдержадміністрацій (довідка від 5.01.21 р. № 05–01– 27/38), Могилів-Подільської районної державної адміністрації Вінницької області (довідка від 21.01.21 р. № 191/02–02.05), фермерського господарства «Вікторія» (довідка № 4 від 05 січня 2020 р.), приватного підприємства «Кургани» (довідка № 6 від 04 січня 2021 р.), Могилів-Подільського відділення страхової компанії «Оранта» (довідка від 16 грудня 2020 р.), Могилів-Подільського відділення АТ КБ «Приватбанк» (довідка б/н від 04 січня 2021 р.), в навчальному процесі Вінницького національного аграрного університету (довідка № 01.1-60-12 від 11.01.2021 р.).

9. Ідентичність змісту автореферату й основних положень дисертації

Автореферат є ідентичним основним положенням дисертаційної роботи, його зміст узагальнює та відображає основні положення, які викладені в дисертації.

10. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

Відзначаючи змістовність представленої до захисту дисертаційної роботи, поглиблене дослідження наукової проблеми, разом з тим, необхідно звернути увагу на окремі положення, які мають дискусійні моменти та потребують додаткової аргументації, зокрема:

1. На наш погляд, у процесі з'ясування структури ринку зерна і виокремленні чотирьох функціональних сфер, варто було дослідити специфіку сфери державного регулювання, як сфери, що визначає правову основу функціонування і розвитку для інших сфер. Перевагами окресленого напрямку досліджень міг би стати синтез теоретичних розробок з їх прикладним втіленням у вітчизняній практиці.

2. Автор пропонує власне вмотивоване бачення економічної природи та змісту категорії «організаційно-економічного механізм функціонування ринку зерна», але запропоноване розуміння категорії, на нашу думку, потребує більш чіткого визначення функцій, які розкривають роль організаційно-економічного механізм функціонування ринку зерна.

3. Цікавою, але не достатньо обґрунтованою видається пропозиція дисертантки щодо ідентифікації результативності організаційно-економічного механізму функціонування ринку зерна з врахуванням квалітативності.

4. Підтримуючи в цілому позицію автора щодо наявних можливостей впровадження в практику учасників вітчизняного зернового ринку досягнень четвертої науково-технічної революції: цифрових платформ, GPS-систем, 3-D друку, хмарних технологій, робототехніки, дронів, блокчейну, супутникових знімків, біосенсорів, елементів штучного інтелекту, Big Data, водночас, зазначимо відсутність у дослідженні аналітичних розрахунків очікуваного позитивного впливу означених досягнень четвертої НТР на розвиток ринку зерна.

5. Недостатньо уваги автор присвятив розгляду таких нагальних питань як: незбалансованість внутрішнього ринку зерна; недосконалість законодавчої бази; значний диспаритет цін на промислову та зернову продукцію; економічне обґрунтування наявності на ринку значної кількості посередників, що може перешкоджати розвитку ринку на принципах сталості; дефіцит спеціалістів, виникнення якого зумовлене та спричинене, головним чином, порівняно низькою оплатою праці, нерозвиненістю інфраструктури тощо.

6. Варто було б в межах даного дослідження з'ясувати особливості впливу зміни обсягів і структури доходів учасників зернового ринку від впровадження запропонованих заходів щодо модернізації організаційно-економічного механізму функціонування ринку зерна.

7. Доречним є звернення автора до питань відновлюваних джерел енергії, автор наводить приклади практичних заходів у цьому напрямі, але вважаємо що більш поглиблене і послідовне вивчення даного питання суттєво збагатило вітчизняну науку і практику.

Проте, зазначені зауваження не змінюють загальної високої оцінки теоретичного та практичного значення отриманих результатів дисертаційного дослідження Казьмір В.А., їх слід розглядати як можливі і перспективні напрями подальших наукових розробок автора.

11. Висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам

Дисертаційна робота Казьмір Валентини Анатоліївни на тему «Організаційно-економічний механізм функціонування ринку зерна» є цілісною, самостійною, завершеною, кваліфікованою науковою працею, в якій забезпечується розв'язання важливої наукової проблеми пов'язаної з удосконаленням організаційно-економічного механізму функціонування ринку зерна.

Вивчення змісту дисертаційної роботи Казьмір Валентини Анатоліївни дозволяє зробити наступний висновок: дисертаційна робота на тему «Організаційно-економічний механізм функціонування ринку зерна» є самостійним, повністю завершеним науковим дослідженням, яке визначається суттєвою науковою новизною і практичною цінністю.

Тема дисертаційного дослідження є актуальною, а її зміст відповідає паспорту спеціальності 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. Дисертанткою отримані нові науково обґрунтовані важливі теоретичні та практичні результати, які у сукупності розв'язують важливе наукове завдання, щодо удосконалення організаційно-економічного механізму функціонування ринку зерна.

За рівнем наукової новизни та практичної цінності, ступенем апробації і відображення в наукових працях, дисертаційна робота «Організаційно-

економічний механізм функціонування ринку зерна» Казьмір Валентини Анатоліївни відповідає вимогам пунктів 9, 11, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. за № 567 із змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 19.08.2015 р. за № 656, а її автор – Казьмір Валентина Анатоліївна заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук зі спеціальності 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

Офіційний опонент:

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки та маркетингу
Харківського національного
технічного університету сільського господарства
імені Петра Василенка

Бабан Т. О.

